

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 5 גיליון 10, נובמבר 2017

תוכן העניינים

- 3 "יד אחת נגד הבוגדים": תמיכת הגולשים הסעודים ביורש העצר ובמעצר הנסיכים.....
- 5 "יום כורש הגדול" - בין זהות איראנית לאסלאמית.....
- 8 "פניית הפרסה של ארדואן בשדרות אתאטורק".....

דבר העורכים

הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון נובמבר של **ביהייב**. בגיליון הנוכחי ניפתח עם גל הערצה לה זוכה יורש העצר מוחמד בן סלמאן, במה שנראה לרגעים כפולחן אישיות, בעקבות גל המעצרים של בכירים בממלכה בשל מה שנתפס כמאבקו בשחיתות, עוד בטרם מונה למלך דה פקטו; ניחשף לשיח הציבורי סביב אירועי "יום כורש הגדול" באיראן והמגבלות שהטילו השלטונות על קיומו, המשקפות את שאיפת המשטר לערער על הזהות הלאומית-האיראנית, ולהטמיע במקום זהות דתית-אסלאמית העולה בקנה אחד עם רוח המהפכה האסלאמית; ונסיים בהתנהלותו המפתיעה של נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן, שבניגוד להתבטאויותיו הנוקבות מהעבר נגד מורשתו של אתאטורק, בחר לאמץ השנה גישה אוהדת כלפי מייסד הרפובליקה הטורקית לרגל יום השנה לזכרו, ככל הנראה על רקע שאיפתו למנוע פירוק בקרב המחנה הלאומני.

קריאה מהנה!

”יד אחת נגד הבוגדים“: תמיכת הגולשים הסעודים בירוש העצר ובמעצר הנסיכים גלעד שילוח

גל המעצרים החרוג שהתרחש בסעודיה בתחילת חודש נובמבר, וכלל את מעצרים של עשרות בכירים בממלכה בחשד לשחיתות, הביא למפגן תמיכה רחב היקף מצד גולשים סעודים רבים. הדבר התבטא בדרישה להגביר ולהרחיב את המאבק בשחיתות בתחומים רבים במדינה, לצד אהדה גורפת כלפי מוביל המאבק, יורש העצר בן ה-32 מוחמד בן סלמאן, עד כדי פולחן אישיות. על אף הטענה הרווחת בקרב פרשנים רבים לפיה מטרת המעצרים היא לבצר את כוחו של בן סלמאן, הרי שרבים בסעודיה בחרו לאמץ את הנרטיב לפיו מדובר בצעד אמיץ שיתרום למדינה, ובעיקר לדור הצעיר בה.

**פוסטר שהופץ ברשת טוויטר ובו מצולם מוחמד
בן סלמאן לצד הכיתוב: "לא יינצל אף אדם
המעורב בעבירת שחיתות, יהיה אשר יהיה"**

ב-4 בנובמבר הכריזה סעודיה על הקמת מועצה מיוחדת למלחמה בשחיתות בהובלת יורש העצר מוחמד בן סלמאן.¹ במסגרת מה שכונה על ידי רבים כ"מסע טיהור",² נעצרו 11 נסיכים, בהם איש העסקים הנודע וליד בן טלאל, בנוסף לארבעה שרים מכהנים ועשרות בכירים נוספים במדינה, ונכסיהם הוקפאו. רבים מניחים כי אותם מעצרים נועדו לחזק את כוחו של יורש העצר שממילא נתפס כ"שליט דה פקטו" של סעודיה וכ"רוח החיה" מאחורי מהלכים רבים שהובילה הממלכה בשנים האחרונות. אלה כוללים את המלחמה נגד המורדים החותיים בתימן שפרצה בשנת

2015, ניתוק היחסים עם איראן, חרם מדינות המפרץ שהובילה סעודיה נגד קטר, ורפורמות היסטוריות שמובילה הממלכה בחודשים האחרונים, כדוגמת הסרת האיסור על נהיגת נשים.

דקות בלבד לאחר פרוץ הדיווחים על גל המעצרים, החלו משתמשים ברשת הטוויטר בסעודיה לדון בנושא כשהם עושים שימוש בתיוג (האשטג) "המלך נלחם בשחיתות" (#الملك_يحارب_الفساد). תיוג זה הגיע במהרה לראש רשימת התיוגים הפופולריים בעולם,³ ולפי דיווחים הופיע בכ-1.4 מיליון ציוצים בשעות שלאחר מכן.⁴ אף שמניסוח התיוג עולה כי המאבק מיוחס למלך, הרי שבפוסטים עצמם הוצגה דמותו של יורש העצר כמי שעומד מאחוריו, כמו לדוגמה בפוסטר בו נראית דמותו של יורש העצר ומתחתיה ציטוט בו הוא מאיים להילחם בשחיתות גם במחיר של פגיעה בשרים ובנסיכים (ראו תמונה).⁵ בשעות ובימים שלאחר גל

המעצרים הופצו תיוגים נוספים, בחלקם הוצג יורש העצר בצורה מפורשת כמוביל המאבק: "אוהדי מוחמד בן סלמאן" (#محيو_محمد_بن_سلمان), "מוחמד בן סלמאן מזעזע את העולם" (#محمد_بن_سلمان_يبهر_العالم), "מהפכה 4 בנובמבר" (#ثوره_4_نوفمبر) ועוד.

אגרוף המוחץ את מה שנתפס כשחיתות

מתוך השיח הרשתי שהתפתח בעקבות גל המעצרים עולה כי סעודים רבים משוכנעים שתכלית הצעדים שמוביל יורש העצר, בכלל זה מעצר הנסיכים, היא אכן להילחם בנגע השחיתות בממלכה. הגולשים ציינו כי הם רוצים "את סעודיה ללא מושחתים",⁶ ו"שמדינתם תהווה דוגמא לחיקוי" בנושא המאבק בשחיתות,⁷ וביקשו "להחזיר את הכסף של המולדת לבניה".⁸ אחרים ניצלו את ההזדמנות להצפת בעיות נוספות, בהן הם נתקלים בחיי היומיום בסעודיה: נגע

השחיתות בתחום הבנייה במדינה,⁹ "גזל האדמות" על ידי אנשי עסקים,¹⁰ שכר המורים הנמוך,¹¹ חברות התקשורת במדינה ש"מרמות את האזרחים",¹² מחירי הרכבים בסעודיה,¹³ מצב הפנסיונרים בממלכה,¹⁴ ועוד.

נמצא כי חשבונות טוויטר ממשלתיים סעודיים, כמו זה של משרד ההסברה, היו שותפים לקמפיין וקידמו אף הם את התיוגים הפופולאריים בפוסטים שהעלו מספר שעות לאחר המעצרים. בחשבון הרשמי של המועצה הלאומית הסעודית למלחמה בשחיתות הופצה קריאה לאזרחים להיות "השותפים העיקריים" במלחמה בשחיתות במדינה, ופורסם מספר טלפון בו גולשים יוכלו לדווח על מקרי שחיתות.¹⁵ העיתונות הסעודית הממסדית התגייסה אף היא למפגן התמיכה ויצאה מגדרה כדי לשבח את המהלכים וה"אומץ" שמאחוריהם, כהגדרתם, כמו גם את דמותם של המלך סלמאן ובנו יורש העצר.¹⁶

מלבד התמיכה הבלתי מסויגת במאבק בשחיתות, בלטה ההערצה והאהדה ליורש העצר על המהלך שהוביל. הלה הוצג כגיבור שעשה צעד היסטורי והעז להתעמת עם הנסיכים רבי העוצמה כדוגמת וליד בן טלאל ואחרים, ובכך הגן על המולדת תוך מלחמה ב"בוגדים המושחתים" ש"בוזו את עושרה של המדינה".¹⁷ הגולשים הבטיחו ללכת עם בן סלמאן "ביד אחת נגד האויבים והבוגדים במולדת",¹⁸ וציינו בפוסטים מלאי אהבה ל"נסיך הצעיר אשר ההיסטוריה תנציח אותו, והעם הסעודי לא ישכח אותו לעולם, וזאת משום שעשה את מה שאחרים לא היו מסוגלים לעשות".¹⁹ רבים ציינו: "צעד, אנחנו אחריך",²⁰ ו"30 מיליון אנשים תחת פקודתך".²¹ גולשים אחרים הפיצו פוסטרים בהם בן סלמאן מופיע לצד דמותו של סבו

ומייסד ערב הסעודית, אבן סעוד,²² מתוך מטרה להציגו כממשיך דרכו של מייסד הממלכה. בתמונות אחרות עולה דמותו הצעירה של בן סלמאן (בחלקם, ללא כאפיה),²³ למול תמונות בהן מוצגת דמותו הסמכותית כשהוא מפקד על אנשי צבא.²⁴ ההתרגשות ממהלכי סלמאן הייתה כה רבה שהגולשים אף הפיצו תיוג ובו ביקשו להעלות את "התמונה היפה ביותר של מוחמד בן סלמאן" (#اجمل_صوره_لمحمد_بن_سلمان).

לצד מפגן התמיכה ביורש העצר ובמהלכיו, הושמעה גם ביקורת שלילית, אך זו הייתה שולית למדי. הגורם הבולט ביותר מקרב המבקרים הוא מג'תהד, משתמש טוויטר סעודי מסתורי אך פופולרי מאוד ברשת, שצבר מוניטין של "חושף שחיתויות" וסיפורים בלעדיים מתוך בית המלוכה הסעודי הודות למקורות עלומים בהם הוא מחזיק. מספר שעות לאחר ההתפתחויות, סיפר מג'תהד לשני מיליון עוקביו כי מטרת המעצרים אינה המלחמה בשחיתות אלא רצונו של מוחמד בן סלמאן להשתלט על נכסיהם הרבים של אנשי העסקים שנעצרו.²⁵

בן סלמאן, מי שמונה ב-2015 לסגן יורש העצר ולשר הביטחון עם המלכתו של אביו סלמאן בן עבד אל-עזיז, עשה ביוני האחרון צעד נוסף לעבר הכס עת הדיח אביו את מוחמד בן נאיף מתפקיד יורש העצר ומינה אותו במקום, חרף גילו הצעיר. הלה נחשב לדמות פופולרית בקרב הדור הצעיר במדינה, שבה מרבית האוכלוסייה הינה מתחת לגיל 30.²⁶ בצעדים אלו של מלחמה בשחיתות ופגיעה באליטות הוותיקות הסעודיות מבצר בן סלמאן את מעמדו בקרב בני דורו ומחזק את התמיכה בו לקראת הכתרתו העתידית למלך סעודיה, הראשון מ"דור הנכדים" של הממלכה. את המהלכים הללו ראוי לבחון גם לאור ההקשר הדמוגרפי והכלכלי בממלכה. יש הרואים בגל המעצרים, כמו גם ברפורמות שמוביל בן סלמאן, מסר משמעותי לדור הצעיר לפיו מדובר בצעדים הכרחיים להתמודדות עם העתיד לבוא ועם מציאות כלכלית מאתגרת בה הרווחים מהנפט פוחתים במקביל לעלייה מהירה בגודל האוכלוסייה.²⁷

"יום כורש הגדול" - בין זהות איראנית לאסלאמית

ד"ר רז צימט

"יום כורש הגדול", שצוין על-ידי אזרחים איראנים בסוף חודש אוקטובר, נועד להנציח את זכרו של מייסד האימפריה האח'מנית הפרסית (539 - 331 לפנה"ס). המנהג, שהחל בעשור האחרון ואינו נכלל בלוח השנה האיראני הרשמי, עומד בניגוד למאמץ המתמשך מצד המשטר להדגיש את המרכיב הדתי-אסלאמי בזהות האיראנית, על פני המרכיב התרבותי-פרסי. לא בכדי, הטילו השלטונות מגבלות על עריכת טקסים בסמוך

לקבר כורש. אלה עוררו שיח ציבורי נרחב סביב שאלת הזהות הלאומית האיראנית והתנגדות מצד חלקים בחברה האיראנית המשתקפת היטב ברשתות החברתיות.

"יום כורש הגדול" נקבע ל-29 באוקטובר, המועד שבו נכנס המלך כורש לבבל לצורך כיבושה, כפי שעולה ממספר עדויות היסטוריות. בתקופה הפהלוית שקדמה למהפכה האסלאמית (1979) הובלטה דמותו של כורש בניסיון להעניק לגיטימציה לשלטון המלוכני ולסייע לו בגיבוש עוגן היסטורי ובסיס הצדקה אידיאולוגי למדיניותו. לאחר המהפכה, ביקש המשטר האסלאמי להציב את הדת במוקד הזהות הלאומית האיראנית, כתגובת נגד לחילוניות הבוטה של המשטר המלוכני ולמאמציו להדגיש את עברה הטרומ-אסלאמי של איראן. אף על-פי כן, גילה המשטר האיראני לעיתים נכונות להשלים עם מאפייניה התרבותיים הטרומ-אסלאמיים של הזהות האיראנית, ובמיוחד לאחר מותו של מכוון המהפכה, איתאללה ח'ומיני ביוני 1989.²⁸ חרף זאת, הסתייגות הממסד השמרני הדתי באיראן ממסורות טרום-אסלאמיות, כדוגמת ראש השנה הפרסי ("נורוז") ומסורת ה"צ'הארשנבה סורי", טקס מסורתי שנחוג לצורך סילוק הרע ערב ראש השנה, נותרה בעינה.

באוקטובר אשתקד, עם ציון "יום כורש", פרצו התנגשויות אלימות בין כוחות הביטחון לאלפי אזרחים שהגיעו למתחם הקבר בפאסארגאד שבמחוז פארס בדרום-מערבה של איראן, לאחר שמספר אזרחים החלו לקרוא סיסמאות בגנות המשטר. השנה הודיעו שלטונות איראן מראש על כוונתם לאסור על התקהלות אזרחים ליד הקבר, ואף הציבו מחסומים בדרכים הראשיות המובילות למתחם. מפקד משמרות המהפכה במחוז פארס הזהיר כי כוחות הביטחון והרשות השופטת לא יאפשרו ל"כוחות אנטי-מהפכניים" לקיים אירועים בסמוך לקבר ולערער בכך את היציבות במחוז.²⁹

**אזרחים איראנים העושים דרכם ברגל לקבר
כורש, נלקח מתוך טוויטר**

בתגובה לכך השיקו גולשים איראנים קמפיין רשת
שנועד לעודד השתתפות אזרחים באירועים לציון היום,
ולמחות על המגבלות שהטילו השלטונות. הגולשים
הציגו את כורש כדמות מופת וכסמל לאומי שראוי
להנצחה והצביעו על חשיבותו ההיסטורית. הם גינו את
מאמצי המשטר למנוע את הטקסים לזכרו והעלו
תמונות וסרטונים המתעדים את המחסומים שהוצבו
בדרכים הראשיות המובילות לקבר, כשבחלקם ניתן
לראות אזרחים העושים דרכם ברגל דרך ההרים על
מנת להגיע למתחם. גולשים רבים הנגידו בין המגבלות
שהטיל המשטר על קיום אירועי "יום כורש" למאמצים

הרבים והיקרים שהושקעו מטעמו במהלך חודש אוקטובר לעידוד העלייה לרגל למקומות הקדושים
לשיעה בעיראק במסגרת ה"ארבעין", המועד המציין ארבעים יום לאחר צום העאשוראא'. אחד הגולשים
הלין על כך שהשלטונות מספקים לעולי הרגל לעיראק מוניות בחינם, בשעה שהם סוגרים את הכבישים
ומעלים מסוקים לאוויר על מנת לפקח על האזרחים הנוסעים לקבר כורש.³⁰

מאמצי השלטונות למנוע את קיום טקסי "יום כורש" עוררו שיח ציבורי נרחב ברשתות. מתנגדי המשטר
ניצלו זאת להבעת מחאה נגד השלטון האיראני ולערעור הלגיטימציה שלו. הם הציגו את המגבלות על
קיום הטקסים כביטוי לפחד המשטר מפני מחאת האזרחים, ואת שלטון אנשי הדת כאנטי-איראני
המבקש לטשטש את מורשתו הלאומית וההיסטורית של עמו. "היום הוכח בבירור, שהרפובליקה
האסלאמית ואיראן אינם חד הם", ציין אחד הגולשים.³¹

מנגד, נשמע קולם של תומכי המשטר שהציגו את "יום כורש" כמזימה "מערבית-ציונית" לה שותפים
מתנגדי המשטר, שנועדה לערער את יסודות השלטון באיראן ולפגוע באסלאם.³² בתגובה למאמצי ההנצחה
של כורש הגדול צייץ איש הדת השמרני וחבר "מועצת המומחים" איתאללה עבאס כעבי כי אילו כורש היה
קם מקברו וחווה בעוצמתה של איראן תחת האסלאם, הרי שהיה מזדרז להתאסלם.³³ הוסיף על כך דרשן
תפילות יום השישי בשיראז, איתאללה אסדאללה אימאני, שיצא בחריפות נגד היום בטענה כי אויבי
המשטר וחוגים מלוכניים איראנים יצרו "אירוע מזויף" חסר כל ביסוס היסטורי ששורשיו הם "תורניים
(יהודיים) וישראלים",³⁴ על מנת לזרוע פילוג בעם האיראני.³⁵

השיח הרשתי שהתפתח בעקבות המגבלות שהטיל המשטר האיראני על קיום אירועי "יום כורש" הבליט את הדיון הציבורי סביב מדיניות המשטר בסוגיית הזהות הלאומית האיראנית. הסוציולוג מהראן סולאתי השווה את מאמצי המשטר למניעת הנצחת כורש לניסיונותיו הכושלים של השאה הפהלוי למחוק את הזהות האסלאמית. סולאתי הצביע על העיסוק הגובר ב"יום כורש" ברשתות החברתיות וטען שהדבר מוכיח כי מדיניות המשטר רק מחזקת את זהותם התרבותית הטרומ-אסלאמית של אזרחי איראן. לדבריו, במקום לנסות ולשלב בין מרכיביה השונים של הזהות האיראנית, מנסה המשטר "לאסלם" את החברה האיראנית. כתוצאה מכך, הפך, לדבריו, קבר כורש (מטאפורית) תחליף לכעבה שבעיר מכה שבסעודיה ככיוון התפילה עבור חלק מהצעירים האיראנים.³⁶ אתר "תאבנאכ" הצביע אף הוא על החשיבות הגוברת שרבים מאזרחי איראן מייחסים להנצחת כורש, ועל חוסר היעילות שבצעדי המשטר נגד הטקסים לזכרו. במאמר דעה שפרסם האתר נכתב כי לא זו בלבד שהכבוד שאזרחים איראנים מייחסים למכונן האימפריה הפרסית אינו מסכן את ביטחונה הלאומי של איראן, אלא שאף ניתן לנצל לחיזוק הסולידריות הלאומית והרגש הלאומי בקרב אזרחי המדינה.³⁷

השיח הרשתי שהתפתח סביב אירועי "יום כורש" מספק הוכחה נוספת לעוצמת המרכיב הלאומי-תרבותי בזהות האיראנית המתקיים במקביל למרכיב הדתי-אסלאמי, ולעיתים אף גובר עליו. קיומן ואף התחזקותן של מסורות טרום-אסלאמיות ברפובליקה האסלאמית מצביעים על כך שאיראנים רבים, במיוחד צעירים, מבכרים את מוקד ההזדהות הפרסי הייחודי בזהותם הלאומית על פני זה האסלאמי-שיעי. בתהליך זה משמשות הרשתות החברתיות אמצעי לניצול אירועים וסמלים היסטוריים להבניית נרטיב לאומי וזהות לאומית מתחרים לאלה שהמשטר מנסה לעודד.

"פניית הפרסה של ארדואן בשדרות אתאטורק"

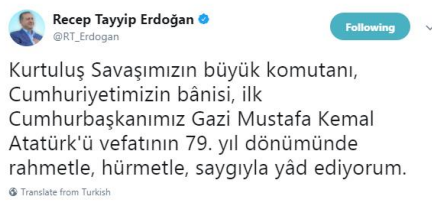
ד"ר חי איתן כהן ינרוג'ק

כבכל שנה עסק החודש השיח הציבורי ברשתות הטורקיות במורשתו של מייסד הרפובליקה הטורקית מוסטאפא כמאל אתאטורק, שמת ב-10 בנובמבר 1938. הגולשים החילוניים, המכנים עצמם "אתאטורקיסטים", מארגנים מעת לעת קמפיינים רשתיים שמטרתם להביע את אהבתם ונאמנותם למנהיג הטורקי, כשבחודש נובמבר גוברת פעילותם ביתר שאת. פעילותם ברשת מנוצלת בין היתר להפצת מסרים עוקצניים נגד הנשיא המכהן, רגיפ טאיפ ארדואן, הידוע בהתבטאויותיו הנוקבות נגד מורשתו של

אתאטורק. באופן מפתיע, בחר ארדואן לנקוט השנה בגישה שונה שמציגה עמדה אוהדת כלפי אתאטורק, באופן שהכה בתדהמה את תומכיו ומתנגדיו גם יחד.

אחד הביטויים הבולטים ליחס של ארדואן כלפי דמותו של אתאטורק בא לידי ביטוי בנאום שנשא בשנת 2013 בפרלמנט הטורקי, עת שימש כראש ממשלה, ובו קרא לצמצום צריכת האלכוהול תוך התייחסות לאיסור הדתי החל על משקאות חריפים בדת האסלאם. מתנגדיו האשימוהו כי רצונו לחוקק את החוק לצמצום צריכת האלכוהול נובע מהיותו אסלאמיסט. בתגובה, מתח ארדואן ביקורת חריפה כנגד המחנה החילוני לפיה "אינם רואים שום בעיה לציית לחוק שנחקק על ידי "שני השיכורים", אך מסרבים לציית לחוק האלוהי". לטענת החילונים, מדובר בכינוי שהצמיד ארדואן לאתאטורק ויד ימינו, איסמט אינונו, אף שאינו מבטא במפורש את שמו.³⁸ בעקבות התגובות החריפות שהתעוררו לאחר הנאום, הכחיש ארדואן בשידור חי את הטענות לפיהם הכפיש את אתאטורק.³⁹ באותה נשימה, הוא שידר מסר ברור לתומכיו כשנמנע מלהשתמש בשם משפחתו של מייסד הרפובליקה, "אתאטורק", שמשמעו אבי הטורקים. במקום זאת, בחר ארדואן הרואה בעוסמנים את אבותיו, להשתמש בכינוי ידוע נוסף של אתאטורק, "גאזי", תואר כבוד שניתן לגיבורי מלחמה שנפצעו בעת מילוי תפקידם במערכה צבאית. בכך הפריד בין מוסטאפא כמאל החייל שהציל את המדינה מכיבוש של בעלות הברית, לבין אתאטורק, מבצע הרפורמות העמוקות שהפכו את טורקיה למדינה חילונית.

ההתקפות המילוליות המוסוות של ארדואן הגיעו לשיא ב-2014 כשהוכתר לנשיא טורקיה והכריז על הקמת "טורקיה החדשה".⁴⁰ מתנגדיו מתחו עליו ביקורת וטענו כי בשונה מ"טורקיה הישנה", זו החדשה אינה נדרשת להילחם על קיומה. כפוליטיקאי מוכשר, השתמש ארדואן דווקא בביקורת זו כשעמד מול ניסיון ההפיכה הכושל שארע ב-15 ביולי אשתקד, אותה כינה "מלחמת העצמאות" של "טורקיה החדשה"; לאמור, גם טורקיה החדשה קנתה את מקומה וזכויותיה דרך מאבק הרואי.

ציוץ שהעלה ארדואן ביום השנה למותו של אתאטורק בטוויטר: "אני סופד לזכרו של המפקד העליון של מלחמת העצמאות, מייסד הרפובליקה, הנשיא הראשון, גאזי מוסטאפא כמאל אתאטורק בכבוד רב ביום השנה ה-79 של מותו"

האווירה המתוחה בין המחנה החילוני לתומכי ארדואן שהשתמרה עד לתחילת חודש נובמבר, שינתה פניה לנוכח נאום הפרו-אתאטורקיסטי יוצא דופן שנשא ב-6 בנובמבר. בנאום, הכריז על החלטתו לבנות מחדש את "מרכז התרבות ע"ש אתאטורק" (AKM) בכיכר תקסים שבאיסטנבול, מבלי לשנות את שם ההיכל, תוך שהשתמש בשם המשפחה "אתאטורק" ונמנע מלהסתפק בכינויים בהם נהג לכנות את מייסד הרפובליקה בעבר. מהלך זה הפתיע את ההמונים ותוך

זמן קצר הפך לנושא המדובר ברשת הטורקית. תומכיו – הגם שהוכו בתדהמה – גיבו את ארדואן, וטענו כי מאז ומתמיד כיבד הנשיא את דמותו של אתאטורק. מתנגדי הנשיא, לעומת זאת, הטילו ספק בכנות הצהרותיו, אך הביעו שמחה על ההחלטה להותיר את שם ההיכל על כנו. ההמונים שבו והופתעו פעם נוספת ב-10 בנובמבר כשארדואן חזר וביטא את שמו של אתאטורק ביום מותו, וספד לו כי "לצד ההנצחה, העם הטורקי מחויב להבין את מורשתו של אתאטורק".⁴¹ ארדואן לא הסתפק באמירות אלה וספד שוב בציף בו הצהיר כי הוא מכבד את זכרונו של מייסד הרפובליקה והמפקד העליון של מלחמת העצמאות, שזו השנה ה-79 למותו (בתמונה).⁴²

גולשים חילוניים רבים הגיבו בציניות לדבריו של ארדואן, ולעגו לו כשטענו כי גם הוא "סוף סוף הפנים את הדרך הנכונה". לצד זה, היו לא מעט אחרים שמתחו ביקורת חריפה נגד הנשיא והאשימוהו ב"תקייה" (Takiye), שמשמעותה הצגת אג'נדה מזויפת למען הצלחתה של אג'נדה מוסווית (ומוכרת בעיקר בהקשר התנהגותו של השיעי בסביבה עוינת), העשויה להיחשף, לטענתם, לאחר הבחירות ב-2019. לראייתם, ארדואן משתמש באתאטורק כקלף בבחירות על מנת שלא לאבד קולות על רקע אידאולוגי מקרב המחנה הלאומני, והצהירו כי אינם מאמינים ל"פניית הפרסה של ארדואן בשדרות אתאטורק".

גיליונות העיתון "גונש". בגיליון הימני מה-10 בנובמבר מוקדש העמוד הראשון ליום האבל ל"אבי האומה", כהגדרתם, למול הגיליון השמאלי מנובמבר אשתקד ובו התייחסות מצומצמת ליום האבל על אתאטורק

בקרב תומכי ארדואן, היו מי שאימצו במהרה את עמדתו של הנשיא, כפי שבא לידי ביטוי בציוצים בהם הצהירו על נאמנותם ואהבתם למייסד הרפובליקה. משהגיעו תכנים אלה לידיהם של הגולשים החילוניים, החל מסע לעג שהופנה נגד "משבחי אתאטורק החדשים", שכוננו "דו-פרצופיים". כך לדוגמה הופצו ברשת תמונותיהם של זוג העיתונאים המפורסמים נגאחאן אלצ'י וראסים אוזאן קוטאחיאלי בעקבות אמירותיהם כי הם מכבדים את אתאטורק. זאת לאחר שבעבר כינתה אותו אלצ'י "רודף", וקוטאחיאלי טען כי

מייסד הרפובליקה יכול היה לקבל רק 30% מהקולות, לו היה מתמודד מול ארדואן.⁴³ הגולשים הפיצו גם קטעי וידאו של העיתונאי טורגאיי גולר, הידוע כתומך מובהק של ארדואן, שצולמו בשנה שעברה ובהם נראה גולר כשהוא מלגלג על טקסי יום הזיכרון לאתאטורק. לצד זה, הוצג קטע וידאו שצולם לאחר האמירות האוהדות של ארדואן כלפי אתאטורק, ובו נראה גולר כשהוא שר את "המנון איזמיר" המפורסם המכיל את המילים "יחי מוסטאפא כמאל פאשא - יחי!".⁴⁴ ביקורת נוקבת נשמעה גם כלפי עיתוננים

המזוהים עם מחנה ארדואן, בדגש על עיתון "גונש" שהקדיש ב-10 לנובמבר את העמוד הראשון לציון יום האבל הלאומי. הגולשים ערכו השוואה לאופן שבו הוצג יום האבל בעיתון שנה קודם לכן, שאז הוקצה לו מקום שולי בלבד.

ארדואן, הנוהג לעצב את אסטרטגיית הבחירות שלו לפי סקרי דעת קהל, נמנע השנה מלתקוף את דמותו של אתאטורק, ככל הנראה משום שהפנים שהדבר איננו משרת אותו מבחינה פוליטית. נראה כי למרות היריבות המרה עם המחנה הלאומני, שאיפתו האסטרטגית איננה לפרקו אלא דווקא לסלול את הדרך לכריתת בריתות איתנות עמו שתוכלנה לשרוד גם לאחר הבחירות ב-2019. מהלך זה מוכיח פעם נוספת כי למרות מנהיגותו הכריזמטית והשלטון הבלתי מעורער שהקים ארדואן, דמותו של אתאטורק נותרה נערצת, על אף השחיקה העמוקה במעמדו.

¹ Reuters, "Factbox: Saudi Arabia detains princes, ministers in anti-corruption probe", *Reuters*, November 5, 2017. <https://www.reuters.com/article/us-saudi-arrests-names-factbox/factbox-saudi-arabia-detains-princes-ministers-in-anti-corruption-probe-idUSKBN1D5080>

² Kim Sengupta, "Saudi Arabia royal purge: Why it matters so much to the world beyond its borders", *The Independent*, November 7, 2017. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/saudi-arabia-purge-royal-family-middle-east-power-mohammed-bin-salman-liberal-reform-a8042186.html>

³ <https://twitter.com/Racha93halabi/status/926922224296124416> : 4.11.2017

⁴ Yolande Knell, "Young Saudis weigh up crown prince's crackdown", *BBC*, November 7, 2017. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-41927687>

⁵ https://twitter.com/moci_ksa/status/926924177650667521 : 4.11.2017

⁶ https://twitter.com/dr_zayedalamri/status/927045932075704322 : 5.11.2017

⁷ <https://twitter.com/DRFALAHALAMER/status/926946321747062784> : 5.11.2017

⁸ https://twitter.com/dr_zayedalamri/status/927045932075704322 : 5.11.2017

⁹ <https://twitter.com/hhrr05545/status/927120318719807488> : 5.11.2017

¹⁰ <https://twitter.com/S1A1J1H1/status/927824203331653632> : 7.11.2017

¹¹ <https://twitter.com/saud1980/status/926926106636283904> : 4.11.2017

¹² <https://twitter.com/miss9009/status/927031441204097024> : 5.11.2017

¹³ <https://twitter.com/ab98sa/status/927806581718290433> : 7.11.2017

¹⁴ <https://twitter.com/faff1436/status/927928142144163845> : 7.11.2017

¹⁵ https://twitter.com/nazaha_gov_sa/status/931862111487184898 : 18.11.2017

¹⁶ <https://twitter.com/i/moments/926976240166326272> : 5.11.2017

¹⁷ <https://twitter.com/bassamh02/status/926912876568350722> : 4.11.2017

¹⁸ <https://twitter.com/1134Crystal/status/930063128112652288> : 13.11.2017

¹⁹ https://twitter.com/I_SaMi707/status/930084181220225024 : 13.11.2017

²⁰ <https://twitter.com/waleyss133/status/928305042486120448> : 8.11.2017

²¹ https://twitter.com/Aamed_a1/status/928404102605869056 : 9.11.2017

²² <https://twitter.com/nargasyah3/status/928292076021727234> : 8.11.2017

²³ Peter Waldman, "The \$2 Trillion Project to Get Saudi Arabia's Economy Off Oil", *Bloomberg*, April 21, 2016.

<https://www.bloomberg.com/news/features/2016-04-21/the-2-trillion-project-to-get-saudi-arabia-s-economy-off-oil>

- ²⁴ <https://twitter.com/a900587/status/928406085962223616> : 9.11.2017
- ²⁵ <https://twitter.com/mujtahidd/status/926930733826039808> : 4.11.2017
- ²⁶ Central Intelligence Agency, The World Factbook - Saudi Arabia, cia.gov, n.d 21.11.2017.
- ²⁷ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>
- ²⁸ Brandon Friedman, "Saudi Arabia's Crown Prince Mohammed bin Salman: Between Transformation and Confrontation?", Tel Aviv Notes, November 27, 2017. http://dayan.org/content/saudi-arabia%E2%80%99s-crown-prince-mohammed-bin-salman-between-transformation-and-confrontation#_edn13
- ²⁹ ראה בהקשר זה: מנחם מרחבי, "זהות לאומית ומורשת היסטורית בצל דמותו של המלך כורש", בתוך: ליאורה הנדלמן-בעבור, **איראן אז ועכשיו: חברה, דת ופוליטיקה** (תל אביב, 2017), ע"ע 149-163.
- ³⁰ "משמרות המהפכה והרשות השופטת לא יתירו לקיים אף תוכנית עם תכנים אנטי-מהפכניים בפארס", **סוכנות הידיעות פארס**, 28 באוקטובר, 2017.
- ³¹ <https://twitter.com/gholledena/status/925123545633558539> : 9.11.17
- ³² <https://twitter.com/shahinmilani81/status/924601508699701248> : 9.11.17
- ³³ <https://twitter.com/EA1367/status/924024505755938816> : 9.11.17
- ³⁴ https://twitter.com/kabi_abbas/status/924590354128621568 : 9.11.17
- ³⁵ המלך כורש והצהרת כורש מופיעים בספר עזרא, **פרק א', פסוקים א'-ד'**.
- ³⁶ "דרשן תפילות יום השישי בשיראז: המקור לציין האירוע המזויף של ה-7 ב[חודש] אבאן [31 באוקטובר] כיום כורש הוא תורני וישראלי", **סוכנות הידיעות פארס**, 28 באוקטובר, 2017.
- ³⁷ "השאלה אינה הנצחת כורש", **ערוץ הטלגרם של מהראן סולאתי**, https://web.telegram.org/#/im?p=@solati_mehran, 27 באוקטובר 2017.
- ³⁸ "תחילת מאמצים בלתי רשמיים למנוע את ההנצחה העממית לכורש", **תאבנאכ**, 28 באוקטובר, 2017.
- ³⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Oj5u35OKZF8> : 16.11.17
- ⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=BFunRWSkedY> : 16.11.17
- ⁴¹ Hay Eytan Cohen Yanarocak, "Welcome to the New Turkey", Tel Aviv University, October 2014. <https://english.tau.ac.il/welcome-to-the-new-turkey>
- ⁴² "Son dakika: Erdoğan'dan flaş sözler! Atatürk'e 'Atatürk' dedik diye...", Milliyet, November 10, 2017 <http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-ataturk-u-siyaset-2552667/>
- ⁴³ https://twitter.com/RT_Erdogan/status/928902555022667778 : 16.11.17
- ⁴⁴ <https://twitter.com/LutfuTurkkan/status/930750919133810688> : 16.11.17
- <https://twitter.com/Yuruyor/status/930805442820706304> : 16.11.17